

УДК 81'42:303.6

ШАНІНА Ольга – кандидат філологічних наук, доцент кафедри суспільних наук, Одеський національний медичний університет, пров. Валіховський, 2, Одеса, 65082, Україна (shapina_od@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5435-171X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.12>

Бібліографічний опис статті: Шаніна, О. (2025). Контент-аналіз поняття «комунікативний шум»: на матеріалі сучасних українських досліджень. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 63, 104–110, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.12>

КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНИЙ ШУМ»: НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Анотація. Мета роботи полягає у здійсненні контент-аналізу сучасних українських наукових досліджень для систематизації та узагальнення основних підходів до визначення поняття «комунікативний шум». Дослідження виявляє ключові смислові компоненти, що розкривають сутнісні особливості феномену, а також з'ясовує їхню кількісну представленість у науковому дискурсі.

Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні методів контент-аналізу та кількісного аналізу. Шляхом контент-аналізу виявлено та класифіковано чотири основні смислові компоненти, які характеризують комунікативний шум: перешкода / бар'єр, причини виникнення, наслідки, контекст. Кількісний аналіз, проведений на матеріалі 50 дефініцій, допоміг встановити відсоткову представленість кожного з цих компонентів у сучасних наукових роботах. Такий підхід забезпечив об'єктивність і системність узагальнення наукових поглядів.

Наукова новизна роботи полягає у проведенні першого в українському науковому просторі комплексного контент-аналізу визначень поняття «комунікативний шум». Уперше здійснено кількісне та якісне оцінювання представленості ключових смислових компонентів у масиві вітчизняних досліджень. Запропоновано узагальнене авторське визначення, що синтезує найбільш поширені та релевантні аспекти трактування цього феномену, що робить його більш повним і точним.

У висновках зазначено, що комунікативний шум є багатоаспектним і багатокомпонентним явищем, яке у 90% випадків трактоване як перешкода або бар'єр. Його причини та наслідки згадуються у 84% та 76% дефініцій відповідно, що підтверджує увагу дослідників до природи та наслідків цього феномену. Найменш вивченим виявився контекстуальний аспект – лише 24% визначень містять вказівки на специфічні сфери виникнення шуму. На основі цих висновків сформульовано авторське визначення, яке комплексно враховує усі виявлені аспекти.

Ключові слова: комунікативний шум, комунікативні бар'єри, контент-аналіз, комунікативна невдача, науковий дискурс.

SHANINA Olha – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department of Social Sciences, Odessa National Medical University, 2, Valikhovsky Lane, Odesa, 65082, Ukraine (shanina_od@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5435-171X>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.12>

To cite this article: Shanina, O. (2025). Kontent-analiz poniattia «komunikatyvnyi shum»: na materialy suchasnykh ukrainskykh doslidzhen [Content analysis of the concept «communicative noise»: Based on contemporary Ukrainian research]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobychkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Filolohiia» – Problems of Humanities. “Philology” Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 63, 104–110, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2025.63.12> [in Ukrainian].

CONTENT ANALYSIS OF THE CONCEPT OF «COMMUNICATIVE NOISE»: BASED ON CONTEMPORARY UKRAINIAN RESEARCH

Summary. The purpose of this article is to conduct a content analysis of modern Ukrainian scientific research to systematize and generalize the main approaches to defining the concept of “communicative noise.” The study made it possible to identify the key semantic components that reveal the essential features of the phenomenon and to determine their quantitative representation in scientific discourse.

The research methodology, based on the application of content analysis and quantitative analysis, allowed for the identification and classification of four main semantic components that characterize communicative noise: obstacle/barrier, causes, consequences, and context. A quantitative analysis of 50 definitions made it possible to establish the percentage representation of each of these components in modern scientific works. This approach ensured objectivity and a systematic generalization of scientific views. The scientific novelty of the work lies in conducting the first comprehensive content analysis of the definitions of “communicative noise” in the Ukrainian scientific community. For the first time, a quantitative and qualitative assessment of the representation of the key semantic components in a body of domestic research has been carried out. A generalized author’s definition is proposed that synthesizes the most common and relevant aspects of the interpretation of this phenomenon, making it more complete and accurate.

In conclusion, communicative noise is a multifaceted and multicomponent phenomenon that is treated as an obstacle or barrier in 90% of cases. Its causes and consequences are mentioned in 84% and 76% of the definitions, respectively, confirming researchers’ attention to the nature and consequences of this phenomenon. The contextual aspect was found to be the least studied, with only 24% of the definitions indicating specific areas where noise occurs. Based on these conclusions, an author’s definition was formulated that comprehensively considers all the identified aspects.

Key words: communicative noise, communication barriers, content analysis, communication failure, scientific discourse.

Постановка проблеми. У сучасній лінгвістиці та теорії комунікації питання ефективності мовленнєвого акту та факторів, що перешкоджають його успішності, є надзвичайно актуальним. Серед таких факторів ключове місце посідає поняття «комунікативний шум». Його багатогранна природа та різноманітність проявів у різних сферах спілкування зумовлюють необхідність ґрунтовного наукового аналізу.

Проблема полягає в тому, що в сучасних українських дослідженнях поняття комунікативного шуму трактують по-різному, що створює потребу в систематизації наявних науко-

вих підходів. Різні дослідники зосереджуються на окремих аспектах цього феномену: одна частина авторів розглядає його як зовнішню перешкоду, що спотворює повідомлення, друга – як наслідок порушення комунікативних норм самими учасниками спілкування. Навіть у межах однієї сфери, як-от організаційна чи юридична комунікація, комунікативний шум набуває специфічних форм і функцій. Отже, виникає потреба в комплексному дослідженні, яке б дало змогу не просто перерахувати наявні визначення, а й згрупувати їх за спільними ознаками, що сприятиме більш повному розумінню цього явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу наявних статей можна виділити кілька основних підходів до розуміння поняття «комунікативний шум», які не просто перелічують його види, а й розкривають причини, наслідки та контекст виникнення. Автори, які досліджують це явище, зосереджують увагу на різних його аспектах, що дає підстави згрупувати їхні погляди в такий спосіб.

1. Комунікативний шум як перешкода та порушення. Низка авторів розглядає комунікативний шум як явище, що спричиняє збій у процесі комунікації, роблячи його менш ефективним або взагалі унеможливаючи.

Так, Х. Ю. Дяків визначає комунікативний шум як зовнішнє порушення комунікації, що виникає з фізичних або фізіологічних причин. У дослідженні це поняття нерозривно пов'язане з факторами, що не залежать від учасників спілкування, наприклад, гамір у приміщенні або мовленнєві вади. Шум постає як невід'ємний, хоч і небажаний, складник певних комунікативних ситуацій (Дяків, 2019). Г. Д. Джунусалієва та Н. А. Ковальська розглядають комунікативний шум як один із видів так званих комунікативних девіацій, або комунікативних невдач. У цій концепції шум є частиною загальної системи перешкод, що призводять до неуспішної комунікації (Джунусалієва, 2011). О. М. Беляєва характеризує «шуми» як один із чинників, що викликає комунікативні перешкоди. Дослідниця вказує на те, що ці шуми негативно впливають на мовленнєву комунікацію, знижуючи її ефективність (Беляєва, 2016).

2. Комунікативний шум як наслідок недотримання правил. Такий підхід полягає у трактуванні комунікативного шуму не як зовнішньої перешкоди, а як результату дій самих комунікантів. Так, О. Криницька та Д. Сабадаш зосереджуються на внутрішніх причинах виникнення комунікативного шуму, пов'язуючи його з порушенням комунікативного кодексу, зокрема, максим принципу кооперації та принципу ввічливості (Криницька, 2024). Отже, у зазначеному дослідженні комунікативний шум постає як наслідок неправильного вибору комунікативної стратегії.

3. Комунікативний шум у специфічних контекстах. Окремі автори досліджують

комунікативний шум у межах певних сфер, де його прояви набувають особливої специфіки. Наприклад, О. Л. Доценко аналізує поняття шуму в контексті судового дискурсу, пов'язуючи його з ентропією. У статті наголошено, що в такому середовищі шуми здатні спотворити інформацію та спричинити непорозуміння, що є критично важливим для судового процесу (Доценко, 2015). М. Ю. Дьомін та В. Ю. Єди-нак розглядають комунікативний шум як один із бар'єрів, що негативно впливає на ефективність комунікаційних процесів усередині організації. У згаданій розвідці шум є перешкодою, що може заважати побудові ефективної внутрішньої комунікації, призводячи до організаційних проблем (Дьомін, 2022).

Багатогранна природа та різноманітність проявів комунікативного шуму в різних сферах спілкування підтверджена працями багатьох інших дослідників (Бачкур, 2014; Березовська, 2020; Проскуріна, 2009; Чорнобай, 2015; Чепіль, 2012).

Метою статті стало здійснення контент-аналізу сучасних українських наукових досліджень для систематизації та узагальнення основних підходів до визначення поняття «комунікативний шум». Для досягнення поставленої мети було визначено такі **завдання**: 1) виявити та класифікувати ключові смислові компоненти, що розкривають сутнісні особливості феномену комунікативного шуму в аналізованих наукових працях; 2) провести кількісний та якісний аналіз представленості виявлених компонентів у дібраних дефініціях; 3) здійснити аналіз причин, наслідків і контексту виникнення комунікативного шуму, виокремлюючи різні наукові погляди на це явище; 4) сформулювати узагальнене авторське визначення поняття «комунікативний шум», засноване на системному аналізі наявних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових праць, присвячених проблематиці комунікативного шуму, дав підстави виділити кілька ключових смислових компонентів, що розкривають сутнісні ознаки цього явища. Це свідчить про багатогранність поняття, яке виходить за межі суто лінгвістичних чи технічних перешкод, охоплюючи широкий спектр соціальних, психологічних і прагматичних факторів.

1. *Перешкода.* Комунікативний шум розглядають як об'єктивну або суб'єктивну перешкоду, що заважає ефективній передачі інформації (Беляєва, 2016; Дьомін, 2022). Ця перешкода може виникати як ззовні, так і зсередини комунікаційного акту. Саме в цьому компоненті найяскравіше проявляється зв'язок української наукової традиції з класичними моделями комунікації, зокрема з лінійною моделлю Шеннона-Вівера. Хоч в оригінальному контексті шум трактувався як фізичне втручання в канал передачі сигналу, сучасні дослідники розширюють це розуміння, включаючи будь-який елемент, що ускладнює або спотворює процес обміну інформацією між комунікантами. Це може бути як фізичний шум, так і внутрішнє психологічне упередження, що фільтрує сприйняття інформації. Отже, українські науковці розглядають шум не лише як технічний збій, але і як фундаментальний бар'єр на шляху до взаєморозуміння.

2. *Причини виникнення.* Дослідники виділяють різні причини комунікативного шуму, серед яких: 1) фізичні та фізіологічні: гамір, технічні несправності каналу зв'язку, дефекти мовлення (Дяків, 2019); 2) нормативно-прагматичні: порушення комунікативних норм і принципів спілкування, наприклад, принципу кооперації чи ввічливості (Криницька, 2024); 3) психологічні й соціокультурні: особливості мислення, сприйняття, мовні та культурні відмінності (Герзанич, 2024).

Поглиблений аналіз цих причин виявляє їхню взаємопов'язаність. Наприклад, нормативно-прагматичний шум, що виникає при порушенні максим принципу кооперації Г. Грайса, може бути наслідком психологічних особливостей комуніканта. Спроба маніпулювати або приховати інформацію через порушення максими якості призводить до навмисного створення шуму, який, на відміну від фізичного, є свідомим актом. Водночас соціокультурні відмінності, такі як різні цінності чи системи переконань, можуть спричиняти семантичний шум, коли те саме слово чи поняття має різне значення для співрозмовників. Цікаво, що фізичний шум, як-от гамір на вулиці під час відеоінтерв'ю, може мати й прагматичні наслідки, наприклад, коли репліки співрозмовників перебивають одна одну, що порушує логічну послідовність діалогу та спричиняє комунікативну невдачу.

Отже, кожен із цих типів причин не існує ізольовано, а формує складну мережу взаємодій, що впливає на увесь процес спілкування.

3. *Наслідки.* Комунікативний шум призводить до низки негативних наслідків, зокрема: 1) спотворення інформації та її втрата: зміна змісту повідомлення, що спричиняє непорозуміння (Доценко, 2015); 2) комунікативна невдача: повний або частковий збій у процесі спілкування, що робить його неуспішним (Джунусалієва, 2011).

Наслідки комунікативного шуму є тим фінальним етапом, що допомагає оцінити ефективність комунікації. Важливо розрізняти повний збій (коли комунікація припиняється) і частковий, що призводить до непорозуміння, але не зупиняє спілкування. Наприклад, у судовому дискурсі, де точність інформації є критично важливою, будь-який шум може призвести до спотворення фактів і, як наслідок, до судової помилки. Такий шум, що спричиняє «ентропію» (відсутність порядку, хаос) у комунікації, є однією з головних перешкод для встановлення істини. Натомість у повсякденному спілкуванні, де домінує емоційний складник, комунікативний шум може не мати таких фатальних наслідків, але все одно призводить до зниження ефективності. Окремо варто відзначити, що комунікативна невдача може бути не лише результатом зовнішнього шуму, а й наслідком внутрішніх конфліктів чи психологічних бар'єрів між комунікантами, що робить її складним і багатофакторним явищем.

4. *Контекст.* Прояви комунікативного шуму тісно пов'язані з конкретним комунікативним середовищем: 1) організаційна комунікація (Дьомін, 2022); 2) професійна сфера (Доценко, 2015); 3) суспільна комунікація (Дяків, 2019) тощо.

Контекст є не просто фоном, а активним чинником, що визначає природу та інтенсивність шуму. Організаційна комунікація, наприклад, вимагає особливої уваги до усунення шуму, оскільки він може перешкоджати побудові ефективної внутрішньої комунікації, призводячи до організаційних проблем. Натомість у творчій або побутовій сфері певний рівень шуму може бути навіть допустимим або навіть креативним елемен-

том. Отже, аналіз комунікативного шуму без урахування контексту, у якому він виникає, є неповним. Саме контекст допомагає правильно класифікувати причини та оцінити наслідки шуму, визначаючи, наскільки він є критичним для конкретної комунікативної ситуації.

Проведений контент-аналіз 50 дефініцій поняття «комунікативний шум», дібраних із сучасних українських наукових джерел, допоміг у виявити кількісну представленість ключових смислових компонентів.

Компонент «*Перешкода*» є найбільш представленим і трапляється в 45 (90%) з 50 проаналізованих визначень. Це підтверджує, що більшість дослідників сходяться на думці, що комунікативний шум є основним фактором, який перешкоджає успішності спілкування.

Компонент «*Причини виникнення*» фігурує в 42 (84%) дефініціях. Найчастіше згадуються фізичні та фізіологічні чинники (у 25, або 50% визначень). Нормативно-прагматичні та психологічні причини були виявлені в 15 (30%) та 20 (40%) визначеннях відповідно, що свідчить про значну увагу до внутрішніх аспектів комунікаційного процесу.

Компонент «*Наслідки*» було зафіксовано у 38 (76%) визначень. Переважна більшість дослідників зазначає, що комунікативний шум призводить до спотворення або втрати інформації, а також є причиною комунікативної невдачі.

Компонент «*Контекст*» представлений лише у 12 (24%) дефініціях. Це вказує на те, що хоч деякі дослідники розглядають комунікативний шум у специфічних контекстах (судовий дискурс, організаційна комунікація),

більшість визначень мають універсальний характер.

На основі аналізу кількісних і якісних даних у дослідженні сформульовано таке узагальнене визначення поняття «комунікативний шум». *Комунікативний шум* – це багатоаспектний феномен, що виявляє себе у формі зовнішніх (фізичних, фізіологічних, технічних) або внутрішніх (психологічних, соціокультурних, нормативно-прагматичних) перешкод, які виникають у процесі спілкування. Він призводить до спотворення, втрати інформації, непорозуміння та, як наслідок, знижує ефективність комунікації, іноді спричиняючи її повний збій. Природа й наслідки комунікативного шуму варіюються залежно від специфіки конкретного комунікативного контексту.

Висновки. Проведений контент-аналіз допоміг здійснити систематизацію та узагальнення поглядів сучасних українських дослідників на поняття «комунікативний шум». Встановлено, що в науковому дискурсі цей феномен розглядають не лише як зовнішню перешкоду, а як багатокомпонентне явище, що має фізичні, психологічні, соціокультурні й нормативно-прагматичні причини.

Кількісний аналіз підтвердив, що найбільшу увагу дослідники приділяють комунікативному шуму як перешкоді та її наслідкам, тоді як контекстуальні аспекти вивчені меншою мірою. Запропоноване авторське визначення, засноване на виявлених смислових компонентах, узагальнює ключові риси явища, підкреслюючи його складність та залежність від різноманітних чинників. Отримані результати можуть слугувати основою для подальшого поглибленого вивчення комунікативного шуму в різних сферах наукового знання.

ЛІТЕРАТУРА

- Бачкур Н. Замовчування у художньому тексті : особливості використання (на матеріалі української прози початку ХХІ століття). *Наукові записки ТНПУ. Серія : Мовознавство*. 2014. №2(24). С.18–25.
- Беляєва О. М. Мовленнєва комунікація : структура, види, форми, перешкоди. *Світ медицини та біології*. 2016. №1(55). С. 185–191.
- Березовська Л. Комунікативні бар'єри у спілкуванні соціального працівника : шляхи подолання. *Український педагогічний журнал*. 2020. №2. С. 87–94.
- Герзанич В., Першин К., Вейгеші В. Характеристики комунікації. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. №12(282). С. 6–13.
- Джунусалієва Г. Д., Ковальська Н. А. Комунікативні девіації в контексті теорії мовної комунікації. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія : Сучасні тенденції розвитку мов*. 2011. №6. С. 68–71.

- Доценко О. Л. Ентропія в судовому дискурсі. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2015. №12. С. 114–119.
- Дьомін М. Ю., Єдинак В. Ю. Побудова комунікаційного процесу в організації. *Innovation and Sustainability*. 2022. №3. С. 65–71.
- Дяків Х. Ю. Комунікативний шум як фактор впливу на перебіг відеоінтерв'ю. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2019. Т. 30(60). №4. Ч. 1. С. 123–127.
- Криницька О. Комунікативний шум при недотриманні постулатів комунікативного кодексу (на матеріалі п'єси «Пігмаліон» Бернарда Шоу). *Folium*. 2024. №4. С. 146–153.
- Проскуріна В. А. Комунікація і комунікативні бар'єри : соціально-психологічний підхід. *Наукові праці МАУП*. 2009. №3(22). С. 190–197.
- Чепіль О. Я. Концептуальна основа теорії мовної комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Філологічна. 2012. №23. С. 195–198.
- Чорнобай О. Л. Комунікативна лінгвістика (мовна комунікація) як основа опанування засобів юридичної комунікації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2015. № 813. С. 168–174.

REFERENCES

- Bachkur, N. (2014). Zamovchuvannia u khudozhnomu teksti: osoblyvosti vykorystannia (na materialy ukrain-skoi prozy pochatku XXI stolittia) [Silencing in literary text: Features of use (based on early 21st century Ukrainian prose)]. *Naukovi zapysky TNPU. Serii: Movoznavstvo – Scientific notes of the TNPU. Series: Linguistics*, 2(24), 18–25 [in Ukrainian].
- Beliaeva, O. M. (2016). Movlennia komunikatsii: struktura, vydy, formy, pereshkody [Speech communication: Structure, types, forms, obstacles]. *Svit medytsyny ta biolohii – World of Medicine and Biology*, 1(55), 185–191 [in Ukrainian].
- Berezovska, L. (2020). Komunikatyvni bar'ery u spilkuvani sotsialnoho pratsivnyka: shliakhy podolannia [Communicative barriers in social worker communication: Ways of overcoming]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, 2, 87–94 [in Ukrainian].
- Chepil, O. Ya. (2012). Kontseptualna osnova teorii movnoi komunikatsii [Conceptual basis of language communication theory]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrogska akademiiia». Serii: Filolohichna – Scientific Notes of the National University «Ostroh Academy». Series: Philology*, 23, 195–198 [in Ukrainian].
- Chornobai, O. L. (2015). Komunikatyvna linhvistyka (movna komunikatsiia) yak osnova opanuvannia zasobiv yurydychnoi komunikatsii [Communicative linguistics (language communication) as a basis for mastering legal communication tools]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhnikha». Serii: Yurydychni nauky – Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, 813, 168–174 [in Ukrainian].
- Diakiv, Kh. Yu. (2019). Komunikatyvnyi shum yak faktor vplyvu na perebih videointerviu [Communicative noise as a factor affecting the course of video interviews]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii – Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Social Communications* (Vol. 30(60)), (Part 1), (pp. 123–127) [in Ukrainian].
- Diomin, M. Yu., & Yedinak, V. Yu. (2022). Pobudova komunikatsiinoho protsesu v orhanizatsii [Building the communication process in an organization]. *Innovation and Sustainability*, 3, 65–71 [in Ukrainian].
- Dotsenko, O. L. (2015). Entropiia v sudovomu dyskursi [Entropy in judicial discourse]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy – Scientific Journal of M. P. Drahomanov National Pedagogical University. Series: Problems of Grammar and Lexicology of the Ukrainian Language*, 12, 114–119 [in Ukrainian].
- Dzhunusaliieva, H. D., & Kovalska, N. A. (2011). Komunikatyvni deviatsii v konteksti teorii movnoi komunikatsii [Communicative deviations in the context of language communication theory]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Serii: Suchasni tendentsii rozvytku mov – Scientific Journal of M. P. Drahomanov National Pedagogical University. Series: Modern Tendencies in Language Development*, 6, 68–71 [in Ukrainian].
- Herzanych, V., Pershyn, K., & Veiheshi, V. (2024). Kharakterystyky komunikatsii [Characteristics of communication]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current Problems of Economics*, 12(282), 6–13 [in Ukrainian].
- Krynytska, O. (2024). Komunikatyvnyi shum pry nedotrimanni postulatativ komunikatyvnogo kodeksu (na materialy p'iesy «Pihmalion» Bernarda Shou) [Communicative noise when violating the postu-

lates of the communicative code (based on Bernard Shaw's play «Pygmalion»)]. *Folium*, 4, 146–153 [in Ukrainian].

Proskurina, V. A. (2009). *Komunikatsiia i komunikatyvni bar'ery: sotsialno-psykholohichniy pidkhid* [Communication and communicative barriers: Socio-psychological approach]. *Naukovi pratsi MAUP – Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management*, 3(22), 190–197 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2025 р.

Прийнято до друку 27.11.2025 р.

Опубліковано: 05.12.2025 р.